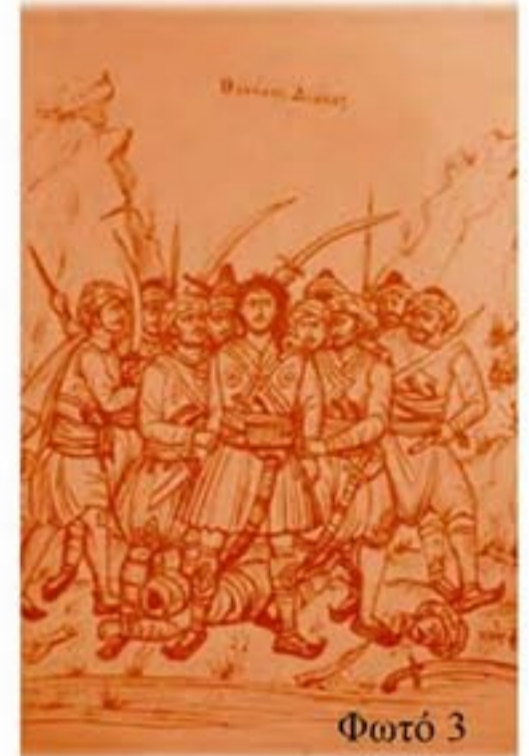

Διάκο γεγονότα και αξίζει να προστεθεί στο ιστορικό καταπίστευμα της μνήμης του. Πριν όμως απ' αυτά πρέπει να δοθεί ένα ιστορικό πλαίσιο στα δραματικά γεγονότα. Πολλά και από πολλούς έχουν γραφτεί για την μάχη της Αλαμάνας, αλλά η επιλογή του Γεωργίου Κρέμου, ως αφηγητού, συμπατριώτη μας, ιστορικού, ευρισκομένου χρονικά κοντά στα γεγονότα, αλλά που και ως Γυμνασιάρχης στη Λαμία είχε την ευκαιρία να συλλέξει επί τόπου, πρωτογενείς πληροφορίες, από επιζώντες της μάχης αυτής, ως αναφέρει και ο ίδιος. Ως αφηγητής θα μας ιστορήσει, τα στερνά του Διάκου και θα αποκαθάρει, λαγαρίσει, το νέφος των πληροφοριών που σκεπάζουν τα δραματικά γεγονότα και τα θολώνουν, με αχρειαστες προσθαφαιρέσεις.

Απόσπασμα Γεωργίου Π. Κρέμου¹ «Νεωτάτη Γενική Ιστορία» ως τέταρτος τόμος συμπληρωματικός της Γενικής Ιστορίας του Α. Πολυζωΐδου, Εν Αθήναις 1890.

«...Απασα λοιπόν η δύναμις των Τούρκων επήλθε κατά των περί τον Διάκον και Τράκαν' και ο μεν Χασάν Τομαρίτσα² και Μεχμέτ Τσαπάρης επολιόρκησαν τους περί τον Τράκαν εν Μουσταφάμπεη, ο δε Ομέρ Βρυώνης, άπαν το ιπικόν κατά το πεδίον, άπαντες οι Αλβανοί εκ των κλιτών Χαλκωμάτας και Δαμάστας και ο Μεχμέτ Κιοσσέ εξ Αλαμάνας περιεκύκλωσαν τους περί τον Διάκον, όστις καιίπερ δυνάμενος να σωθή, κομισθείσης υπό του ιπποκόμου αυτού Ρωμάνη της φορβάδος Αστέρους, ου μόνον έμεινεν ακλόνητος ειπόν το δη περιλάλητον «ο Διάκος δεν φεύγει», αλλά υποκαταβάς προς τον εγγύτατα της Αλαμάνας μέχρι του πεδίου καθήκοντα λόφον των Πουριών έστη μετά των ολίγων υπολειφθέντων αυτώ ανδρείων επί των λίθων των επί της κορυφής του λόφου, οίτινες καλούνται τα νύν «του Διάκου τα λιθάρια», και μεθ' ηρωϊκόν αγώνα αιμόφυρτος συνελήφθη δύο πληγάς λαβών. Αιχμαλωτισθέντος δε του Διάκου (φωτό 3), έλυσαν οι περί τον Τομαρίτσαν και Τσαπάρην την πολιορκίαν των εν τω Μουσταφάμπεη. Τα δε κατά τον Διάκον μετά την αιχμαλωσίαν ο μνημονευθείς Κουνούπης εξ αυτοπτών και αυτηκόων μαθών διηγήσατό μοι ώδέ πως: «Αφού έσπασαν τα πιστόλια του και το ξίφος του συνελήφθη ο Διάκος επάνω εις τα Πουριά υπό των Αλβανών του Ομέρ Βρυώνη. Έπειτα τον έδεσαν και τον έβαλαν επάνω εις μουλάρι και έφεραν εις το σεράγι, (μέγαρον) του διοικητηρίου και επαρουσίασαν την επιούσαν μετά την αιχμαλωσίαν εις τον Χαλήλμπεην³, όπου κατέλυσαν οι πασσάδες Κιοσσές και Ομέρ Βρυώνης². Εκ τούτων ο Ομέρ Βρυώνης και άλλοι πολλοί ανδρείοι Αλβανοί έλυπούντο τον Διάκον διά την ευμορφίαν του και διά την ανδρείαν και τον παρεκίνουν να γείνη Μωαμεθανός διά να σώση την ζωήν του και διορισθή πασσάς όλης της ανατολικής Ελλάδος. Αλλ' ο Διάκος μετά τον καφέ, τον οποίον τω είχαν προσφέρει, επιθέσας υπερηφάνως τον ένα πόδα επί του άλλου και στρήψας τον μύστακά του τοις απεκριθή ούτε την θρησκείαν του αλλάσσει ούτε το γένος του προδίδει' προτιμά εκατόν φορές τον θάνατον' Διάκοι ως αυτός και πολλοί καλλίτεροί του είνε χιλιάδες πέραν της Αλαμάνας». Ακολουθώς ιδόντες αυτόν ακατάπειστον διέταξαν να τον σουβλίσωσι και δώσαντες εις τον ίδιον την ξυλινήν σούβλαν, ήν εν οργή βαδίζων ο Διάκος έφερεν επί του ώμου του μέχρι του τότε κοπρώνος εις το ανατολικόν άκρον της Λαμίας κειμένου, όπου τώρα είνε τα κρεωπωλεία, εσουβλίσαν⁴ και ανεστήλωσαν περί την 2 ώραν μ.μ. της επιούσης της συλλήψεώς του ημέρας επί του τότε, ως είρηται, κοπρώνος στρέψαντες αυτόν προς πλείονα τιμωρίαν να βλέπη προς δυσμάς, ώστε ο προς την δύσιν βαίνων ήλιος προσέβαλεν αυτόν κατά πρόσωπον. Ο δε σκόλοψ εξήλθεν εις το άνωθεν μέρος της δεξιάς ωμοπλάτης του. Περί δε τον Διάκον ετοποθέτησαν και τας κεφαλάς των εν τη ίδια μάχη φονευθέντων Ελλήνων περί τας 80, εν αίς ήσαν η γεραρά κεφαλή του Αμφίσσης Ησαΐου, του αδελφού αυτού Παπαϊωάννου, η του αδελφού του Διάκου Δημητρίου, η του Μπακογιάννη, Καλύβα, Αναγνώστου Καλπούζου, η του Γιαννάκη Παπαχαντζή εκ Δαμάστας γυναικαδέλφου του Σπύρου Τράκα, όν αιχμαλωτίσαντες εφόνευσαν καθ' οδόν. Προς εμπαιγμόν δε επί του μετώπου εκάστης κεφαλής καθήλωσαν χάρτην μετά της επιγραφής «καπετάνος»' πάσας δε τας κεφαλάς ενόπιον του Διάκου εξέδειραν. Ο δε Διάκος εκ του σκόλοπος τους μεν Τούρκους και την θρησκείαν αυτών ύβριζε, τους δε Χριστιανούς επετίμα, διότι ουδείς είχε το θάρρος να τον φονεύση δι' όπλου, όπως απαλλαγή εκ των βασάνων. Εζήτηι δε πάντοτε ύδωρ' επί τέλους περί την εσπέραν της αυτής ημέρας Χριστιανός τις Βούλγαρος το γένος ιπποκόμος έχων έτοιμον τον ίππον του κυρίου του, ον την νύκτα έβωσκεν εις τα λιβάδια, σταθείς εις το μεσημβρινόν άκρον της προς άρκτον της νύν του Διάκου ονομαζομένης κειμένης κειμένης πλατειάς, εν ή τελείται η εβδομαδιαία αγορά, 60 περίτου βήματα μακράν επυροβόλησεν αυτόν και αμέσως ιπεύσας εξέφυγε τους φυλάσσοντας Τούρκους, οίτινες επυροβόλησαν μεν τον Βούλγαρον, αλλ' απέτυχον. Αλλ' ει και η σφαίρα διήλθε δια της δεξιάς και αριστεράς ωμοπλάτης, ουχ ήττον ο Διάκος έτι επέζη και οδυρόμενος εκραύγαζε' «Μια στάλα νερό, . . . νερό . . . »' αλλ' ουδείς ετόλμα. Περί δε το μεσονύκτιον ο πλησίον εκεί το αρτοποιείον του έχων Παναγιώτης Ψωμάς εκ Λαμίας πόρρωθεν εκ του παραθύρου δι' αγγείου ανηρτημένου εκ μακράς ράβδου έδωκεν αυτό ύδωρ και αμέσως εξέπνευσεν ο ήρως. Έμεινε δε επί του σκόλοπος το σώμα του Διάκου εξ ημέρας, καθάπερ και οι περί αυτό, ως ερρήθη, εκδεδαρμένοι κεφαλαί, άς τινάς, αν και δυσώδεις, ουδείς όμως ετόλμα να ζητήση προς ενταφιασμόν. Τέλος δε, επειδή η δυσωδία απέβη αφόρητος, ο μεν καφάσμπασης διά λακτισμάτων κατέρριψε τον ανεστηλωμένον Διάκον καταναθεματίζων αυτόν' ο δε σιδηρουργός Κεφάλας και ο Φαραδήμος κάτοικοι Λαμίας σύραντες το δυσώδες του Διάκου σώμα κατά διαταγήν του καφάσμπαση έρριψαν αυτό, ως ήν ανεσκολοπισμένον, εις τον τας ακαθαρσίας δεχόμενον της πόλεως και το ύδωρ της κρήνης σχετόν ονομαζόμενον «Σκατόρρευμα» όντα βήματα τινα μακράν της νυν λιθίνης γεφύρας. Εκεί δε κατέρριψαν και τας κεφαλάς και δύο σάκκους ωτίων και ρινών αποκοπεισών υπό στρατιωτών Τούρκων εκ των φονευθέντων Ελλήνων και Τούρκων, ίνα λάβωσι δώρα. Συν τω χρόνω δ' επεχώσθησαν άπαντα εκ των εκεί ριπτομένων ακαθαρσιών». Εγένετο δε η μεν μάχη των Θερμοπυλών τη 22 Απριλίου, το δε μαρτύριον του Διάκου της 23 ή πιθανότερον την 24 Απριλίου...»

Η αναμόχλευση των ιστορικών γεγονότων της Ελληνικής Επαναστάσεως, είναι απαραίτητη για την οριζόντια ενημέρωση των γενεών και την στερέωση της συλλογικής, εθνικής και τοπικής ιστορικής μνήμης. Το πολύκροτο δίστιχο του Διάκου «για δεσ καιρό που διάλεξε ο χάρος να με πάρει, τώρα π' ανθίζουν τα κλαδιά και βγαζ' η γη χορτάρι» είναι από τα πλέον αναγνωρίσιμα και εκφερόμενα των Ελλήνων, συγχρόνως και μυστικό σύμβολο, που υπαινίσσεται την άνοιξη, του δουλωμένου γένους, αντάξιο των μεγάλων στιγμών της διαχρονικής μας πορείας. Το παρέλαβεν ο απλός λαός από τα χείλη του Διάκου και το έβαλε στα χείλη όλων των Ελλήνων.

Φωτό 3

Η Σύλληψις του Διάκου
Σκέψις Φ. Κόντογλου φιλοτεχνημένη το 1950 ως, ιδέα για το μνημείο στην Αλαμάνα που όμως δεν ευδοκίμησε. Η σκηνή παρουσιάζει αναλογίες, με την σύλληψη του Χριστού, από την Ρωμαϊκή σπείρα, αλλά βεβαίως τηρουμένων των αναλογιών, που υπερβαίνει εδώ ο καλλιτέχνης, λόγω των πολλών ομοιοτήτων των δύο περιπτώσεων στην εξέλιξη τους, που συντάραξαν τους πιστούς χριστιανούς.